

Sprotni slovar slovenskega jezika

O slovarju

Sprotni slovar slovenskega jezika je zasnovan kot uporabniku prijazen rastoči slovar informativne narave, ki zbira živo, a v slovarjih (praviloma) še ne registrirano novejšo besedje in v temeljnih obrisih prikazuje njegove pomenske, slovnične in pragmatične lastnosti. Jedro geslovnika izhodiščne različice slovarja predstavlja še neuslovarjeno besedje, katerega rabo v zadnjih letih potrjuje korpusno gradivo, geslovník pa je bil dopolnjen z besedjem, ki so ga jezikovni uporabniki iskali, a ne našli, v slovarjih na inštitutski spletni strani <http://bos.zrc-sazu.si> (obdelanih je bilo več kot 260.000 obiskov iz zadnjih štirih let in pol). Izhodiščni geslovník zajema tudi besedje, ki ga obstoječi (časovno zamejeni) korpusi slovenščine zaenkrat (še) ne prinašajo, raba nove besede pa je bila registrirana v drugih (zlasti elektronskih) virih. Na podoben način se bo geslovník dopolnjeval tudi v prihodnje, poudarek bo na vključitvi besedja, ki prinaša pojmovno in poimenovalno novo. Novo besedje bo slovarju predvidoma dodajano vsakih 6 mesecev.

Sprotni slovar slovenskega jezika ni normativni slovar in nima usmerjevalne vloge. Prinaša temeljne podatke o pomenskih lastnostih in rabi besedja, ki v slovenskem jeziku še nima dolge življenjske dobe. Kot iztočnica je navadno navedena v rabi pogostejša oblika besede; pri prevzetih besedah je ob uravnoveženosti rabe načeloma najprej navedena podomačena beseda, kar pa ne pomeni, da so druge navedene oblike manj ustrezne, saj se do tega vprašanja *Sprotni slovar slovenskega jezika* ne opredeljuje. Načelo normativne neusmerjevalnosti velja – kolikor ni že vsak opis jezika na neki način normativen – za vse segmente slovarskega sestavka, vključno z izgovornimi dvojnicami in s sinonimi, ki ponekod stojijo za razlago. Vsi slovarski podatki so torej zlasti informativne narave, jezikovnemu uporabniku so v pomoč pri razumevanju pojmovne vsebine iztočnice.

Kljub odpovedi knjižnojezikovnemu normiranju slovar na pomenski ravni označuje vezanost rabe besede na katero od jezikovnih zvrsti podobno kot *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, npr. na izhodiščno strokovni jezik pri izvorno terminološkem besedju oz. pomenih, na pogovorni jezik, sleng oziroma na stilno zaznamovanost, denimo ekspresivnost, slabšalnost. Brez vsaj shematskih podatkov o tipičnih okoliščinah rabe besede bi bil opis besede pomanjkljiv in potencialno zavajajoč, vsako tovrstno vrednotenje pa je seveda mogoče le v opoziciji do knjižnega jezika, pri čemer knjižnojezikovno normo razumemo kot osrednji, stabilni, postopoma spreminjajoči se (in zato v prožni stabilnosti ustrezno normiran) del jezika v dejanski rabi, ki povezuje vse njegove govorce, hkrati pa je kot posrednik (jezikovne) tradicije temelj za prihodnji jezikovni razvoj in z njim povezano presojo jezikovnih pojavov.

Od besed, ki jih v obstoječih korpusih ni ali pa so zelo redke in omejene predvsem na zadnja leta, ki so v korpusih gradivno še pokrita, slovar med drugim prinaša zlasti iz angleščine prevzete besede (npr. **glamping**, **skike**, **sup**, **selfness**), od katerih nekatere že nastopajo tudi v podomačeni obliki (npr. **selfi**), večinoma pa (še) nimajo ustaljenega domačega ustreznika. Pri teh besedah imajo uporabniki možnost predlagati domače ustreznike, ki jih uporabljajo ali bi jih želeli uporabljati, do že obstoječih predlogov pa se lahko tudi opredelijo. S tem želimo okrepiti zavedanje govorcev o njihovem vplivu na rabo in posledično sodelovanju pri normiranju slovenskega besedja.

Poleg besed, ki v slovarjih slovenščine doslej še niso bile zabeležene, *Sprotni slovar slovenskega jezika* prinaša tudi nekatere nove pomene že uslovarjenega besedja (npr. pri **epski**, **košarica**, **replika**, **sprehajalec**, **vroč**) oz. nove stalne besedne zveze in frazeologijo (npr. **dopust**: *dopust za nego in varstvo otroka*, **hotel**: *hotel mama*, **kapica**: *socialna kapica*, **pohod**: *strelski pohod*, **žoga**: *na prvo žogo*), pri že uslovarjenih zvezah pa lahko tudi nove pomene (npr. **črn**: *črna skrinjica*).

Zgradba slovarja je zaradi tipa in značilnosti besedja, ki ga slovar prinaša, sorazmerno preprosta, prikaz podatkov pa uporabniku prijazen. Tako so denimo zgledi rabe največ trije (navadno so zgledi kolokacijski, če so kolokacije le dovolj pogoste in povedne, v nasprotnem primeru je zgled stavčni, mogoča pa je tudi kombinacija kolokacijskih in stavčnih zgledov; v frazeološkem razdelku so vsi zgledi stavčni, drugod le izjemoma). Pomensko neprozorne nefrazeološke stalne besedne zveze (tj. take, katerih pomen ni zgolj vsota pomenov njihovih sestavin) so zbrane v skupnem razdelku stalnih besednih zvez (in tu po potrebi označene); vsa frazeologija je prav tako zbrana na enem mestu, tj. v frazeološkem razdelku.

Pomemben prispevek sprotnega slovarja so sistematično in pregledno prikazane oblike vseh v slovar sprejetih besed. Oblike, v katerih se beseda pojavlja (npr. pri samostalniku v vseh sklonih in številih, pri pridevniku tudi v vseh spolih, pri glagolu v vseh osebah in deležniku na -l); če se beseda pojavlja le v enem številu, so navedene oblike le za to število, npr. pri **posesivnosti** le ednina) so izpisane v celoti. Prav tako sta v vseh iztočnicah prikazana tako jakostni kot tonemski naglas, izgovor pa je naveden za vse iztočnice in izpisan v celoti. Pri izgovoru so prikazane tudi naglasne dvojnice.

Uporabnik naj ta preprosti slovar razume in uporablja predvsem kot popis novega gradiva, ki ga na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša redno zbiramo in analiziramo. Ali bodo posamezne iztočnice dejansko prešle v normativne ali razlagalne slovarje in bodo opisane natančneje, pa bo pokazal čas.

V Ljubljani, oktobra 2014